

Siber zorbalık: Nedir ve nasıl önlenir

Gençlerin siber zorbalıkla ilgili olarak bilmeleri gereken 10 nokta

“Siber zorbalık hakkında neler bilmek isterdiniz?”

Bu broşür yukarıdaki soru gençlere sorularak ve dünyanın dört bir yanından alınan binlerce cevapla harmanlanarak çevrim içi zorbalık konusundaki soruları yanıtlamak ve buna karşı mücadelede başvurulabilecek yollar konusunda tavsiyelerde bulunmak üzere UNICEF uzmanları, uluslararası siber zorbalık ve çocuk koruma uzmanları, Facebook, Instagram ve Twitterdaki ilgili ekiplerin açıklamalarıyla harmanlanarak sizlere yardımcı olmak amacıyla hazırlanmıştır.

Siber zorbalık nedir?

Siber zorbalık, dijital teknolojiler kullanılarak gerçekleştirilen zorbalıktır. Bu tür zorbalıklar sosyal medyada, mesajlaşma platformlarında, oyun platformlarında ve cep telefonlarında görülebilir. Hedef seçilen kişileri korkutmaya, kızdırmaya ya da utandırmaya yönelik olarak tekrarlanan bir davranıştır. Buna örnek olarak şu eylemler gösterilebilir:

- sosyal medyada bir kişi hakkında yalanlar yaymak ya da utandırıcı fotoğraflar yayınlamak
- mesajlaşma platformlarından incitici mesajlar ya da tehditler yollamak
- başka birinin kimliğiyle başkalarına kötü mesajlar göndermek.

Yüz yüze zorbalık ve siber zorbalık çoğu kez birlikte gerçekleşir. Ancak siber zorbalık geride dijital iz bırakır; bu da aslında istismarın durdurulmasını sağlayacak yararlı ip uçları temin edebilir.

Güvenliğiniz ya da çevrim içiyken ortaya çıkan bir şey sizi endişelendiriyorsa hemen güvendiğiniz bir yetişkinle konuşun. Ya da kendi ülkenizde size yardımcı olacak Uluslararası Çocuk Yardım Hattıyla ilişkiye geçin. Pek çok ülkede ücretsiz olarak arayabileceğiniz ve kimliğinizi açıklamadan bir ilgiyle konuşabileceğiniz yardım hatları bulunmaktadır.

- <https://www.guvenliweb.org.tr/>
- <https://www.guvenlicocuk.org.tr/>
- <https://www.siberay.com/siber-zorbalik>

Arkadaşlar arasında şakalaşmalar hep olur; ama özellikle çevrim içi ortamlar söz konusu olduğunda biri sadece eğence mi arıyor yoksa sizi incitmek mi istiyor bunu ayırt etmek güç olabilir. Kimi durumlarda “şakaydı şaka” ya da “sakın ciddiye alma” denilir ve gülüp geçilir.

Ancak; kendinizi incinmiş hissediyorsanız ve başkalarının sizinle birlikte gülmek yerine size güldüğünü düşünüyorsanız o zaman şaka fazla ileri gitmiş demektir. Söz konusu kişiye artık durmasını söyledikten sonra bile şaka devam ediyorsa ve bu konuda hala üzüntü duyuyorsanız yapılan iş zorbalık sayılabilir.

Zorbalık, özellikle de çevrim içi ortamda gerçekleştiğinde, istenmedik bir şekilde tanımadıklarınız da dâhil olmak üzere geniş bir çevrenin ilgisini çekebilir. Böyle bir durum ortaya çıktığında, olay hoşunuza gitmemişse buna katlanmak zorunda değilsiniz.

Kendinizi kötü hissediyorsanız ve eylem sona ermiyorsa o zaman yardım almakta yarar vardır. Siber zorbalığın durdurulması yalnızca zorbalık edenleri ihbar etmekle değildir; aynı zamanda herkesin çevrim içi ortamda ve gerçek hayatta saygıyı hak ettiğini kabul etmekle ilgilidir.

Değerli okuyucu siz ve aileniz ihtiyaç duyduğunuz zaman rehberlik servisine başvurabilirsiniz.

Zorbalık çevrim içi ortamda gerçekleştiğinde her yerde, hatta kendi evinizde bile saldırı altındaymışsınız gibi hissedebilirsiniz. Sanki kaçış yok gibi görünür. Etkileri de uzun sürebilir ve ilgili kişiyi pek çok yönden etkileyebilir:

Ruhsal — kızgınlık, mahcubiyet, aptal yerine konma hissi, hatta öfke

Duygusal — utanç hissi ya da sevilen şeylere karşı ilgi kaybı

Fiziksel — yorgunluk (uyuyamama) ya da karın ağrısı ve baş ağrısı gibi semptomlar yaşamak

Komik duruma düşme ya da başkaları tarafından rahatsız edilme endişesi insanları sorunu dillendirmekten ya da çözmeye çalışmaktan alıkoyabilir. Bazı aşırı örneklerde siber zorbalık insanların yaşamlarını sonlandırmalarına bile yol açabilir.

Siber zorbalık bizi pek çok yoldan etkileyebilir. Ancak bunların aşılması ve insanların yeniden özgüvenlerine ve sağlıklarına kavuşmaları mümkündür.

Zorbalığa maruz kaldığınızı düşünüyorsanız yapmanız gereken ilk iş anne-babanız, ailenizden yakın bir kişi, ya da güvendiğiniz başka bir yetişkin kişiden bu konuda yardım istemenizdir. Okulunuzda ise rehberlik servisine, beden eğitimi öğretmenine, okul idarecilerine veya en sevdiğiniz öğretmene başvurabilirsiniz.

Tanıdığınız bir kişiyle konuşmaktan rahatsızlık duyarsanız profesyonel bir danışmanla konuşmak için ülkenizdeki bir yardım hattına ya da okulunuz rehberlik servisine başvurun:

- <https://www.guvenliweb.org.tr/>
- <https://www.guvenlicocuk.org.tr/>
- <https://www.siberay.com/siber-zorbalik>

Zorbalık olayı bir sosyal platformda gerçekleşiyorsa o kişiyi engelleyebilir ve davranışlarını platformun kendisine resmen bildirebilirsiniz. Sosyal medya şirketlerinin, kullanıcılarını güvende tutma yükümlülükleri vardır.

Neler olup bittiğini ortaya koymak açısından kanıt toplanması (mesajlar ve sosyal medya paylaşımlarının ekran görüntüsü) yararlı olabilir.

Zorbalığın durdurulması açısından olayların tespit edilmesi gerekir ve bildirim çok önemlidir. Zorbalık yapan kişiye davranışının kabul edilemez olduğunun gösterilmesi de bu konuda işe yarayabilir.

Çok yakın bir tehlike içindeyseniz polise başvurun.

Zorbalığın durdurulması açısından olayların tespit edilmesi gerekir ve bildirim çok önemlidir.

Facebook/Instagram: Çevrim içi zorbalığa maruz kalıyorsanız bir ebeveynle, öğretmenle ya da güvendiğiniz bir kişiyle konuşmanızı tavsiye ederiz; güvende olmak sizin hakkınızdır. Ayrıca, herhangi bir zorbalık olayının doğrudan Facebook'a ya da Instagram'a bildirebilirsiniz.

Facebook ya da **Instagram**'da olmak üzere bir paylaşım, yorum ya da öyküden ekibimize her zaman anonim (is bir bildirimde bulunabilirsiniz).

Bu bildirimleri tüm dünyada 50'den fazla dilde olmak üzere 7/24 değerlendiren bir ekibimiz var; istismarcı ya da zorbalık sınıfına giren ne varsa kaldırıyoruz. Bu bildirimler her zaman anonim olarak yapılmaktadır.

Zorbalıkla ilgili yapılabilecekler konusunda ya da başka bir kişi zorbalığa maruzsa bu konuda size yardımcı olacak bir kılavuzumuz Facebook'ta yer almaktadır. Instagram'da da bir Ebeveyn Rehberi vardır; bu rehberde siber zorbalık karşısında ne yapılabileceğine ilişkin olarak ebeveynlere, velilere ve güvenilir yetişkin kişilere yönelik tavsiyeler yer almaktadır. Merkezi bağlantı ise güvenlik araçlarımız hakkında bilgi alabileceğiniz yerdir.

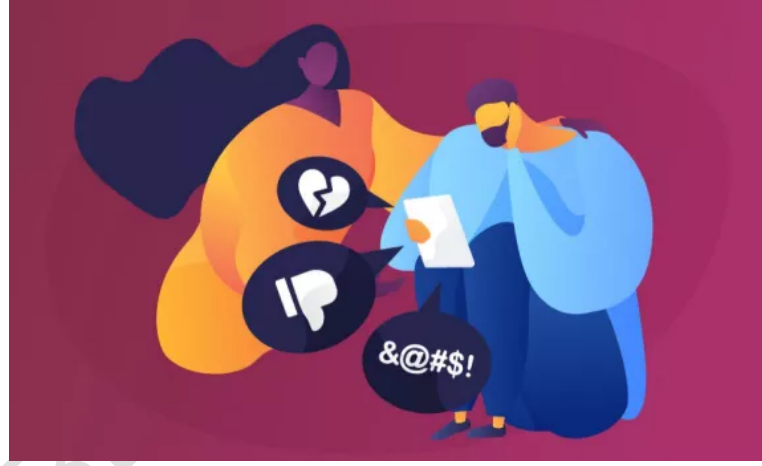
Twitter: Siber zorbalığa maruz kaldığınızı düşünüyorsanız en önemli husus güvenliğinizi sağlamanızdır. Başınızdan geçmekte olanı konuşabileceğiniz birinin olması temel önemdedir. Bu kişi bir öğretmen olabilir, kendisine güvenilen başka bir yetişkin ya da bir ebeveyn olabilir. Kendiniz ya da bir arkadaşınız siber zorbalığa maruz kalıyorsa ne yapılabileceğini ebeveynlerinizle ve arkadaşlarınızla konuşun.

İnsanları, kurallarımızı ihlal ediyor olabilecek hesapları bize bildirin. Bunu, Yardım Merkezimizdeki destek sayfaları aracılığıyla ya da "Tweet Rapor Edin" seçeneğini tıklayarak in-Tweet bildirim mekanizmasıyla yapabilirsiniz.

Siber zorbalığa maruz kalıyorsanız, konuyu güvendiğiniz, konuşurken rahat edebileceğiniz bir yetişkine açmanız atabileceğiniz en önemli adımlardan biri olacaktır.

Ebeveynlerle konuşmak herkes için kolay bir iş değildir. Konuşmak için, dikkatlerini tamamen size verebilecekleri bir zaman seçin. Sorunun sizin açınızdan ne kadar ciddi olduğunu açıklayın. Teknolojiye sizin kadar aşina olmayabileceklerini unutmayın; dolayısıyla durumu anlayabilmeleri için onlara yardımcı olmanız gerekebilir.

Size hemen verebilecekleri hazır cevapları olmayabilir, ancak muhtemelen yardımcı olmak isteyeceklerdir ve birlikte bir çözüm bulmanız mümkündür. Akıl kıldan üstündür! Eğer ne yapacağınız konusunda hala kararsızsanız güvenilir başka kişilere ulaşmayı düşünün. Size önem veren ve yardımcı olmaya istekli insan sayısı genellikle sizin düşündüğünüzden daha fazladır!

Herkes siber zorbalık mağduru olabilir. Tanıdığımız bir kişinin başına böyle bir şey geldiğini düşünüyorsanız ona yardım almasını önerin.

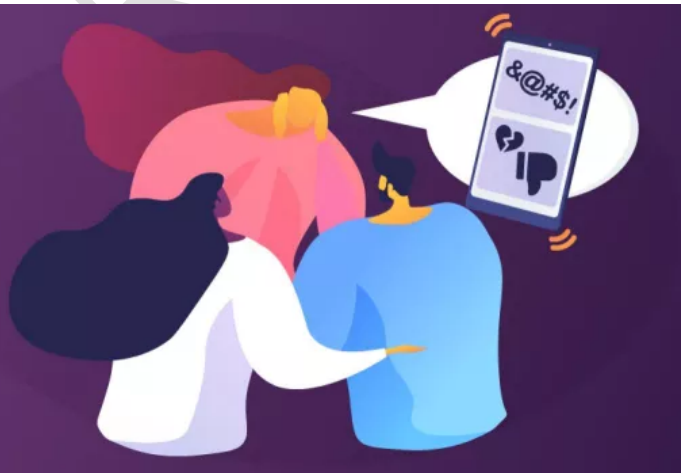
Arkadaşınıza kulak vermeniz önemlidir. Siber zorbalığa maruz kaldıklarının neden bildirmek istemiyorlar? Neler hissediyorlar? Resmi olarak herhangi bir bildirimde bulunmak zorunda olmadıklarını, ancak kendilerine yardımcı olabilecek biriyle konuşmalarının büyük önem taşıdığını onlara hatırlatın.

Unutmayın: Arkadaşınız kendini kırılmış hissediyor olabilir. Onlara yardımcı olacak inceliği gösterin, kime ne söyleyebileceklerini düşünmelerinde onlara destek olun. Eğer bildirmeye karar verirlerse ilgili yere birlikte gitmeyi önerin. En önemlisi, kendilerine destek olmaya hazır olduğunuzu onlara hatırlatın.

Eğer arkadaşınız olayı bildirmemekte hala direniyorsa onlara durumla baş etmekte yardımcı olabilecek bir yetişkin bulunmasında destek olun. Unutmayın ki kimi durumlarda siber zorbalığın sonuçları hayati bir tehdit bile oluşturabilir.

Hiçbir şey yapmamak insanı herkesin kendisine karşı olduğu ya da kimsenin durumunu umursamadığı gibi düşüncelere yöneltebilir. Söyleyeceğiniz fark yaratabilir.

Herkes siber zorbalık mağduru olabilir.

Facebook/Instagram: Biri hakkında bildirimde bulunmanın zor bir iş olabileceğini biliyoruz. Ama birine zorbalık yapmak da hiçbir zaman kabul edilemez.

Facebook ya da **Instagram**'a zararlı içeriği bildirmeniz, platformlarımızda güvenliğinizi daha iyi sağlamamızda bizlere yardımcı olabilir. Zorbalık ve taciz, doğası gereği son derece kişiseldir; dolayısıyla pek çok durumda olayı tespit edip ortadan kaldırmak için birinin bize bu tür davranışları bildirmesi gerekir.

Instagram ve **Facebook** söz konusu olduğunda bir siber zorbalık olayının bildiri her zaman anonim kalacaktır ve söz konusu davranış konusunda bizi bilgilendirenin siz olduğunuzu hiç kimse bilmeyecektir.

Bizzat yaşadığınız bir olayı bildirebilirsiniz; ya da doğrudan uygulamada bulunan araçlarla arkadaşlarınız için de bildirimde bulunmanız son derece kolaydır. Bir konunun nasıl bildirileceğine ilişkin daha fazla bilgiye **Instagram Yardım Merkezinde** ve **Facebook Yardım Merkezinde** ulaşabilirsiniz.

Ayrıca arkadaşınıza Instagram'da Restrict (Kısıtla) diye bir araç olduğunu, bu aracı kullanarak kimilerine ağır gelebilecek bir yol olan engellemeye başvurmadan hesabını korumaya alabileceğini söyleyin.

Twitter: Twitter'da dışardan bildirimde bulunma imkânını sağladık. Başka bir deyişle burada başka bir kişi adına bildirimde bulunabilirsiniz. Şimdi bu araçla başkasının yerine geçme gibi durumlar da bildirilebilmektedir.

Çevrim içi olmanın pek çok yararı vardır. Ne var ki, yaşamdaki başka pek çok şeyde olduğu gibi burda da kendinizi korumanız gereken tehlikeler vardır.

Siber zorbalığa maruz kalmışsanız kimi uygulamaları silebilirsiniz ya da kendinizi toparlamak için bir süre çevrimdışı kalabilirsiniz. Ancak internet dışı kalmak uzun vadeli bir çözüm olamaz. Yanlış bir şey yapmadınız ki dezavantajlı duruma düşesiniz? Böyle bir tutum zorbalara yanlış bir mesaj gibi de olur, kabul edilemez davranışları açısından onları cesaretlendirir.

Hepimiz siber zorbalığın sona ermesini istiyoruz ve siber zorbalık olaylarının bildirilmesini önemli kılan nedenlerden biri de budur. Ancak, istediğimiz internet ortamının yaratılması zorbalıkla baş edilmesinin ötesindedir. Başkalarını incitebilecek şeyler paylaşma ya da söyleme konusunda da titiz olmamız gerekir. Birbirimize karşı gerek çevrim içi gerekse gerçek yaşamda nazik olmalıyız. Bu da hepimizin üzerine düşen bir görevdir!

Birbirimize karşı gerek çevrim içi gerekse gerçek yaşamda nazik olmalıyız.

Facebook/Instagram: Instagram ve Facebook'un insanların kendilerini ifade etmelerinde güvenli ve pozitif platformlar olarak sürdürülmesi bizim için önem taşır. İnsanlar ancak kendilerini güvende hissedersen paylaşımlarını rahatça yapabilirler. Ne var ki siber zorbalığın ortaya çıkıp olumsuz deneyimlere yol açabildiğini de biliyoruz. Instagram ve Facebook işte bu nedenle siber zorbalığa karşı mücadelede öncülüğe etmeye kararlıdır.

Bunu temelde iki yoldan yapıyoruz. Birincisinde, teknolojiyi insanların zorbalığa maruz kalmalarını ve zorbalığa tanıklık etmelerini engellemek üzere kullanıyoruz. Örneğin; insanlar başkalarını tacize ya da öfkeliendirmeye yönelik zorbalık içeren yorumları otomatikman filtreleyen yapay zekâ teknolojisini kullanan bir ayarı aktive edebilirler.

İkincisi, insanlara Facebook ve Instagram'daki deneyimlerini uyarlayan araçlar sağlayarak pozitif davranışları ve etkileşimleri öne çıkartmaya çalışıyoruz. Restrict, bir yandan zorbalığı izlemeye devam ederken diğer yandan hesabınızı ihtiyatlı biçimde korumanıza imkan vermek üzere tasarlanmış bir araçtır.

Twitter: Yüz milyonlarca insan görüşlerini Twitter'da paylaştığından hepimizin aynı görüşte olmaması şaşırtıcı bir durum değildir. Sağlanan yararardan biri de zaten budur; karşılıklı saygı içinde, anlaşmazlıklardan ve tartışmalardan hepimiz bir şeyler öğrenebiliriz.

Ancak, öyle durumlar olabilir ki birini bir süre dinledikten sonra artık ondan başka bir şey duymak istemeyebilirsiniz. Bu kişilerin kendilerini ifade etme hakları sizin bunları dinlemek zorunda olmanız anlamına gelmez.

Çevrim içi herhangi bir paylaşımda bulunmadan önce iki kez düşünün – o paylaşım hep orada kalabilir ve daha sonra sizin zararınıza kullanılabilir. Adresiniz, telefon numaranız ya da okulunuzun adı gibi kişisel bilgilerinizi paylaşmayın.

En fazla kullandığınız sosyal medya uygulamalarında gizlilik ayarlarını iyi öğrenin. İşte, ayarlarınız aracılığıyla yapabileceğiniz şeyler:

- Hesabınızın gizlilik ayarlarında düzenlemeler yaparak profilinizi kimlerin görebileceğine, kimlerin size doğrudan mesaj iletebileceğine ya da paylaşımlarınıza yorum yapabileceğine karar verebilirsiniz.
- İncitici yorumlar, mesajlar ve fotoğraflara ilişkin bildirimlerde bulunup bunların kaldırılmasını isteyebilirsiniz.
- 'Arkadaşlıktan çıkarmanın' ötesinde başkalarının sizin profilinizi görmesini ya da sizinle temas etmesini tamamen önleyebilirsiniz.
- Ayrıca, belirli kişilerin yorumlarını, onları tamamen engellemeden yalnızca kendilerine görünmesini sağlayabilirsiniz.
- Profilinizdeki gönderileri silebilir ya da bunları belirli kişilerden gizleyebilirsiniz.

En sevdiğiniz sosyal medya platformlarının çoğunda engelleme ya da sınırlama yaptığınızda, veya bildirimde bulunduğunuzda başkalarına bilgi gitmez.

Okulumuz zorbalığı ciddiye almakta ve buna karşı harekete geçmektedir. Başka öğrencilerin siber zorbalığına maruz kalıyorsanız durumu okulumuza bildirin.

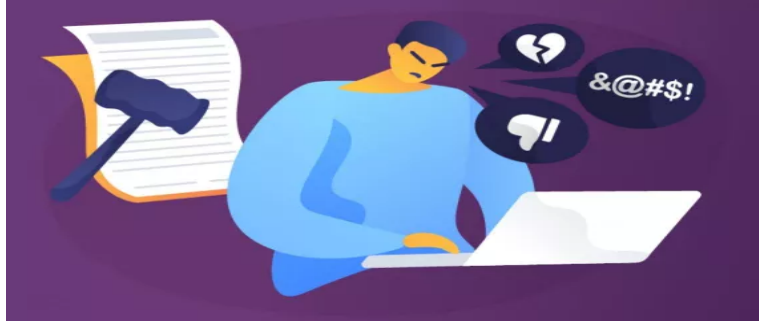
Zorbalık ve siber zorbalık dahil herhangi bir şiddet türünün mağduru olan kişilerin adalete erişim hakları vardır.

Siber zorbalık ülkemizde kasıtlı olarak ciddi duygusal sıkıntı yaratan çevrim içi davranışlar suç teşkil eden fiiller olarak görülür.

Facebook/Instagram:

Facebook'ta bir dizi Topluluk Standartlarımız var; Instagram'da ise çevremizden uymalarını istediğimiz Topluluk Kılavuzları bulunuyor. Bu politikaları ihlal eden, örneğin zorbalık ya da taciz türü içerikle karşılaştığımızda bunları kaldırıyoruz.

İçeriğin yanlış biçimde kaldırıldığını düşünüyorsanız bu konudaki başvurulara da açığız. Instagram'da içerik ya da hesapla ilgili başvuruları Yardım Merkezimiz aracılığıyla yapabilirsiniz. Facebook söz konusu olduğunda da aynı işlemleri oradaki Yardım Merkezinde gerçekleştirebilirsiniz.

Twitter:

Herkesin halka açık sohbetlere özgürce ve güvenli bir şekilde katılabilmesini sağlamak için kurallarımızı güçlü bir şekilde uyguluyoruz. Bu kurallar özellikle şunlar gibi konular da dahil olmak üzere bir dizi alanı kapsamaktadır:

- Şiddet
- Çocuk cinsel istismarı
- İhmal/taciz
- Nefret dolu davranışlar
- İntihar veya kendine zarar verme
- Grafik şiddet ve yetişkin içeriği de dahil olmak üzere hassas medya

Bu kuralların bir parçası olarak, içerikler ihlal edildiğinde bir dizi farklı yaptırım eylemi uyguluyoruz. Yaptırım eylemleri uyguladığımızda, bunu belirli bir içerik parçası üzerinde (örn. bireysel bir Tweet veya Doğrudan Mesaj) veya bir hesapta yapabiliriz.

İnternet şirketleri çevrim içi zorbalık konusuna giderek daha fazla önem vermektedir. Aralarından pek çoğu konunun ele alınması için yeni yolları devreye sokmakta, kullanıcılarını yeni araçlarla donatarak, yol göstericilik yaparak ve çevrim içi istismarın bildirimini için çeşitli yollar önererek kullanıcılarına daha iyi koruma sağlamaya çalışmaktadır.

Ancak, daha fazlasının gerektiği de bir gerçektir. Çok sayıda genç siber zorbalığa her gün maruz kalmaktadır. Kimileri çevrim içi istismarın en ağır biçimleriyle karşı karşıyadır.

Teknoloji şirketlerinin kullanıcılarını, özellikle çocukları ve gençleri koruma sorumluluğu vardır. Bu sorumluluklarını yerine getirmediklerinde kendilerinden hesap sormak hepimizin elindedir.

Her sosyal platformun, paylaşımlarınızı kimlerin görüp yorum yapabileceğine, kimlerin arkadaş olarak otomatik olarak bağlanabileceğine ve zorbalık olaylarını nasıl bildirebileceğinize ayarlamalar getiren farklı araçları vardır (mevcut olanlar için aşağıya bakınız). Bunların çoğu engelleme, sessize alma ya da siber zorbalık bildirimini gibi işlemler için basit adımlar öngörür. Bunları araştırmanızı tavsiye ederiz.

Sosyal medya şirketleri de riskleri ve çevrim içi güvende kalmanın yollarını öğrenmeleri için çocuklara, ebeveynlere ve öğretmenlere eğitsel araçlar ve rehberlik sağlamaktadır. Ayrıca, siber zorbalığa karşı ilk savunma hattı siz de olabilirsiniz.

Kendi toplumunuzda siber zorbalığın nerelerde gerçekleştiğini ve hangi yollardan nasıl yardımcı olabileceğinizi düşünün: Sesinizi yükselterek, zorbaları ifşa ederek, güvenilir yetişkinlere ulaşarak ya da konuya ilişkin farkındalık yaratarak... Basit bir incelik bile bu alanda önemli bir yol katedilmesine yardımcı olabilir.

Güvenliğiniz ya da çevrim içiyken ortaya çıkan bir şey sizi endişelendiriyorsa hemen güvendiğiniz bir yetişkinle konuşun. Ya da kendi ülkenizde size yardımcı olacak Uluslararası Çocuk Yardım Hattıyla da iletişime geçebilirsiniz. Pek çok ülkede ücretsiz olarak arayabileceğiniz ve kimliğinizi açıklamadan bir ilgiyle konuşabileceğiniz yardım hatları bulunmaktadır.

- <https://www.guvenliweb.org.tr/>
- <https://www.guvenlicocuk.org.tr/>
- <https://www.siberay.com/siber-zorbalik>

Siber zorbalığa karşı ilk savunma hattı siz de olabilirsiniz.

Facebook/Instagram: Gençlerin güvende olmasını sağlamaya yardımcı olacak bir dizi aracımız var:

- Zorba birinden gelen mesajları görmeme seçeneğini benimseyebilirsiniz da Restrict (Kısıtla) aracımızı kullanarak söz konusu kişiyi bilgilendirmeden hesabınızı korumaya alabilirsiniz.
- Yorumları kendi sayfalarınızda yönetebilirsiniz (gizleme, kısıtlama vs.)
- Ayarlarınızı, sadece takip ettiğiniz kişilerin size doğrudan mesaj gönderebilmesini sağlayacak şekilde değiştirebilirsiniz.
- Instagramda ise size sınırı aşan bir paylaşımında bulunmak üzere olduğunuzu bildiren bir not ileterek sizi bu konuyu yeniden düşünmeye yöneltebiliriz.

Twitter: Twitter'daki kişiler can sıkıcı ya da olumsuz bir durum sergiliyorsa bu konuda size yardımcı olabilecek araçlarımız var. Aşağıdaki liste de bunları nasıl kuracağınıza ilişkin talimatlarla bağlantılıdır.

- Mute (sessize alma) – bir hesaptan atılan Tweetleri o hesabı takibi kesmeden ya da engellemeden kendi zaman tünelinizden kaldırmanız
- Block (engelleme) – belirli hesapların sizinle temas etmesine, Tweetlerinizi görmesine ve sizi takip etmesine sınırlamalar getirilmesi
- Report (bildirme) – taciz içeren bir davranışa ilişkin bildirimde bulunma

İstismarın bildirimini ve güvenlik kaynakları

Popüler sosyal medyada güvenlik kaynaklarına linkler:

- <https://www.facebook.com/help/181495968648557>
- <https://help.instagram.com/165828726894770/>
- <https://help.snapchat.com/hc/en-us/requests/new>
- <https://help.twitter.com/en/safety-and-security/report-abusive-behavior>
- https://faq.whatsapp.com/1313491802751163/?locale=en_US
- <https://www.youtube.com/howyoutubeworks/policies/community-guidelines/#reporting-and-enforcement>

Bu broşür UNICEF ve ilgili sosyal medya siteleri ve çeşitli araştırmacıların kaynaklarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan :Psikolojik Danışman Burak AYGÖR